

Makale Gönderilme Tarihi / Article Submission Date: 20-08-2019

Makale Kabul Tarihi / Article Acceptance Date: 28-09-2019

Kitap İncelemesi / Book Review

INTERNATIONAL JOURNAL OF HUMANITIES AND EDUCATION (IJHE),
VOLUME 5, ISSUE 12, P. 1245 – 1247.

ULUSLARARASI BEŞERİ BİLİMLER VE EĞİTİM DERGİSİ (IJHE), CİLT 5,
SAYI 12, S. 1245 – 1247.

Bukarlı, Edip (2019). *19. Yüzyıl Osmanlı Devlet Adamı Bâbânzâde Mustafa Zihni Paşa'nın Hayatı ve İlmî Kişiliği*, İstanbul: Libra Kitap.

274 s., ISBN: 9786057884091.

Batuhan İsmail KIRAN¹

Diyarbakır/Bismil'de doğan Tarih doktoru Edip Bukarlı, 2011 yılında Mersin Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünden mezun oldu. Yüksek lisans eğitimini 2014 yılında Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih anabilim dalında tamamladı. Doktora derecesini 2014 yılında başladığı Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Mustafa Zihni Paşa'nın Hayatı ve Siyasî Görüşleri" başlıklı tezle 2018 yılında tamamladı. Master ve doktora çalışmalarını son dönem Osmanlı devlet ve ilim adamı Mustafa Zihni Paşa üzerine yapan yazar, siyasal ve toplumsal tarih gibi alanlarda da kapsamlı çalışmalar yürütmektedir.

Edip Bukarlı, 19. Yüzyıl Osmanlı Devlet Adamı Bâbânzâde Mustafa Zihni Paşa'nın Hayatı ve İlmî Kişiliği adlı bu çalışmasında, imparatorluğun son dönemlerinde meydana gelen olayları, Mustafa Zihni Paşa'nın özelinde ele almaktadır.

Bu çalışma ile 79 yaşında vefat eden Zihni Paşa'nın hayatı, ailesi ve faaliyetleri bir bütün olarak ele alınmaya çalışılmıştır. Zihni Paşa, köklü değişim ve dönüşümün yaşandığı 19. yüzyılda özellikle dini, siyasi ve toplumsal alanlarda önemli eserler ortaya koymuş bir devlet adamıdır. Değişim ve dönüşümün yaşandığı bu dönemde ele almış olduğu eserlerinde gelenekçi bir yaklaşım sergilemiştir. Bu yaklaşımından dolayı Batı taraftarı kadrolarla birçok konuda zıt düşmüştür. Kaldı ki tanınan bir ailenin mensubu olması ve ailenin Osmanlı Devleti

¹ Dr., E-posta: bikiran2013@gmail.com.

ile olan ilişkilerinin anlaşılması bağlamında Zihni Paşa'nın hayatının araştırılması yazar tarafından önemli bir amaç olarak aktarılmaktadır. Giriş kısmı ile başlayan bu eser, dört ana bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın sonunda sonuç, ekler listesi, kaynakça ve dizin kısmına yer verilmiştir.

“Bâbânzâde Ailesi” (s. 31-83) adlı birinci bölüm “Bâbânzâde Aşireti ve Kökleri”, “Bâbânzâdeler ve Yaşadıkları Coğrafya”, “19 Yüzyıl Sonlarına Kadar Bâbânzâdeler ile Merkezi Hükûmet Arasındaki İlişkiler”, “II. Abdülhamid ve Bâbânzâdeler” ve “19. Yüzyılda Bâbânzâdelerin Yaşadığı Bölgede (Süleymaniye) İktisadî Faaliyetler” alt başlıklarını içermektedir. Bu bölümde Zihni Paşa'nın mensubu olduğu Bâbânzâde ailesi ve ailenin merkezi hükûmetle olan ilişkileri, Irak'ta Kürt aşiretlerinin Osmanlı Devleti ile olan temasları ve bölgenin Osmanlı Devleti'nin hâkimiyeti altına alınması irdelenmiştir. Bu noktada bölgede aşiretler üzerinden hâkimiyet kurmaya çalışan Osmanlı-İran çekişmesi ile Bâbânzâde aile bireyleri arasında iktidarı elde etme noktasındaki mücadeleler de kaleme alınmıştır. Öyle ki II. Abdülhamid ve Bâbânzâdeler arasındaki ilişkiler, Bâbânzâde ailesinin yaşadığı coğrafya ve iktisadi faaliyetler eserin önemli kısımlarından birini oluşturmaktadır.

“Mustafa Zihni Paşa'nın Hayatı ve Ailesi” (s. 85-99) adlı ikinci bölüm “Hayatı ve Eğitimi” ile “Ailesi ve Çocukları” alt başlıklarını içermektedir. Bu bölümde Mustafa Zihni Paşa'nın hayatı, eğitimi, devlet görevleri ve ailesi geniş bir perspektifle ele alınmıştır. Ayrıca çocuklarının hayatı, eğitimleri ve siyasi yaşantıları da eserde yer alarak bir bütün halinde ailenin incelenmesine katkıda bulunulmuştur. Çünkü Zihni Paşa'nın çocukları önemli birçok eser kaleme almış ve birtakım devlet kademelerinde hizmet etmişlerdir. Ortaya koydukları eserler ise sonraki neslin fikir dünyalarını da yansıtır olması bakımından yazar tarafından dikkate alınmıştır.

“Siyasi Yaşantısı ve Devlet Hayatı” (s. 101-145) adlı üçüncü bölüm “Siyasî Hayatı”, “Devlet Yönetimi”, “İdari Görevleri”, “Mustafa Zihni Paşa'nın Mutasarrıflık Görevleri” ve “Mustafa Zihni Paşa'nın Valilik Görevleri” alt başlıklarını içermektedir. Bu bölümde Zihni Paşa'nın idari görevleri ve devlet yönetimi anlayışı incelenmiştir. Atandığı yerlerde ifa ettiği görevler detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Tüm bunlara ilaveten yazar tarafından Zihni Paşa'nın kurumsallaşmış bir siyasal yapının hangi aşamasını temsil ettiği üzerinde de durulmuştur. Bilhassa valilik ve mutasarrıflık hizmetleri hakkında bilgi verilerek görev yaptığı yerlerdeki faaliyetleri ve buralarda meydana gelen olaylara yaklaşımı tüm boyutlarıyla anlatılmıştır.

“Kültürel Faaliyetleri” (s. 147-232) adlı son bölüm ise “Mustafa Zihni Paşa'nın Kuva-yı Ma'nevîye Adlı Eseri”, “Mustafa Zihni Paşa'nın Şehâbeddin Ahmed Bin Muhammed Bin

Er-Rebi'den Tercüme Ettiği Mikyasü'l Ahlâk Adlı Eseri", "*Mustafa Zihni Paşa'nın, Fahreddin Razi'den Tercüme Ettiği İlim ve İslam Adlı Eseri*", "*Mustafa Zihni Paşa'nın, Tevs'i-i Me'zûniyet Adlı Eseri*", "*Mustafa Zihni Paşa'nın, İslam'da Hilafet Adlı Eseri*" ve "*Mustafa Zihni Paşa'nın, Trablusşamlı Şeyh Hüseyin Cısr'den Tercüme Ettiği Savâbü'l Kelâm Fî Akaidi'l İslâm Adlı Eseri*" alt başlıklarını içermektedir. Son bölümde Zihni Paşa'nın kaleme aldığı ve tercüme ettiği eserler irdelenmiştir. Bu bölümde eserlerin içeriği ve önemi vurgulanmıştır. Söz konusu eserlerinde dini, siyasi ve toplumsal olaylara bakış açısı ve bu konularla ilgili görüşleri aktarılmıştır. Bu eserler, Zihni Paşa'nın fikir dünyası ve inandığı değerler açısından önemli veriler barındırmaktadır. Osmanlı'nın son dönemlerinde yani Avrupa karşısında birçok hususta geri kalmışlığın yaşandığı yıllarda kaleme alınan bu eserlerinde Zihni Paşa, geri kalmışlığın ilim ve irfan sayesinde aşılabileceği üzerinde durmuştur.

Yazar, bu çalışmasında, 19. yüzyıl Osmanlı Devleti'nin panoramasını geniş bir çerçevede ele almıştır. Bunu yapmasındaki temel amaç ise devlet adamlarının dönemin karakteristik özelliklerini de yansıttığı olmasıdır. Neticede, bu yüzyıl, köklü reformlara sahne olmuştur. Gelenekçi bir tutum sergileyen Zihni Paşa ise özellikle din ve ahlak konusunda kaleme aldığı eserleri ile diğer devlet adamlarından farklı bir profil çizmiştir. Bu bağlamda 19. yüzyılın ikinci yarısı ile 20. yüzyılın ilk yılları arasında yaşayan ve II. Abdülhamid ile iyi ilişkileri olan Mustafa Zihni Paşa'nın biyografisi, dönemin yorumlanması noktasında önemli bir eser olarak görülmelidir. Üstelik bu çalışmada kullanılan materyaller esere görsellik açısından zenginlik katmıştır. Bu görseller araştırma konusu açısından zengin bir kaynak grubu oluşturulmasına katkıda bulunmuştur. Bu kapsamda Osmanlı arşiv belgelerine, salnameler, süreli yayınlar, yerli ve yabancı kaynaklar ile anılara yer verilmiş olması çalışmanın özgünlüğünü kanıtlar niteliktedir.